

DANSK SPROGNÆVN

Årsberetning 2000

Dansk Sprognævn
December 2001

Årsberetning 2000

© 2001 by Dansk Sprognævn, Copenhagen

Trykt hos KopiService, Det Humanistiske Fakultet, Københavns
Universitet

Printed in Denmark 2001

ISBN 87-89410-12-2

INDHOLD

MEDLEMMER	4
REPRÆSENTANTSKAB BESKIKKET FOR PERIODEN 1.1.2000-31.12.2002	4
ARBEJDSUDVALG FOR PERIODEN 1.1.2000-31.12.2002	5
FORSKNINGSUDVALGET	5
MEDLEMMER 1.7.1997-30.6.2001	5
MØDER	5
MEDARBEJDERE	6
MØDER	7
ÅRSMØDE	7
ARBEJDSUDVALGSMØDER	7
NORDISK SAMARBEJDE	7
DE NORDISKE SPROGNÆVNS ÅRSMØDE	7
NORDISK SPROGRÅD	7
KONTAKTER MED ANDRE INSTITUTIONER MV.	8
RETSKRIVNINGSORDBOGEN	9
ORDSAMLINGEN	9
OPLYSNING OG RÅDGIVNING	10
SPØRGSMÅL OG SVAR	10
HJEMMESIDEN	10
VEJLEDNING MV.	11
IT-PROJEKTET	11
VAREMÆRKER	12
FORSKNINGSBERETNING	16
PUBLIKATIONER MV.	17
PUBLIKATIONER UDSENDT AF SPROGNÆVNET ELLER I NÆVNETS SKRIFTSERIE	17
PUBLICEREDE ARBEJDER AF NÆVNETS MEDARBEJDERE	17
FOREDRAG OG KONFERENCEINDLÆG AF NÆVNETS MEDARBEJDERE	18
AKTIVITETSPLAN FOR 2001	19
ADMINISTRATION	19
ORDSAMLINGEN	20
OPLYSNING OG RÅDGIVNING	20
RETSKRIVNINGSORDBOGEN	21
ANDRE INSTITUTIONSPROJEKTER	21
PERSONLIGE FORSKNINGSPROJEKTER	22
REGNSKAB	26

MEDLEMMER

Repræsentantskab beskikket for perioden 1.1.2000-31.12.2002

Professor *Erik Hansen* (formand, personligt medlem)
Professor, dr.phil. *Niels Davidsen-Nielsen* (næstformand, personligt medlem)
Forfatteren *Suzanne Brøgger* (Det Danske Akademi)
Lektor *Mogens Damm* (Kulturministeriet)
Lektor, fil.dr. *Hans Götzsche* (Rektorkollegiet)
Generalsekretær *Henrik Hagemann* (Foreningen Norden)
Fuldmægtig *Anne Louise Haahr Bohrmann* (Justitsministeriet)
Programchef *Connie Hedegaard* (Danmarks Radio og TV 2)
Ledende redaktør, mag.art. *Ebba Hjorth* (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)
Kontorchef, cand.mag. *Peter Hjortsø* (EU's Sprogtjenester)
Kommunikationskonsulent *Lotte Holm* (Statens Information)
Bibliotekschef *Elise Holt* (Folketingets Informations- og Dokumentationsafdeling)
Skuespilleren *Solbjørg Højfeldt* (Dansk Skuespillerforbund)
Professor *Henrik Galberg Jacobsen* (Rektorkollegiet)
Forbundsformand, cand.ling.merc. *Birgitte Jensen* (Erhvervssprogligt Forbund)
Lektor, dr.phil. *Bent Jørgensen* (Stednavneudvalget)
Lektor, cand.mag. *Henrik Jørgensen* (Rektorkollegiet)
Oversætter *Marianne Kamstrup* (Dansk Standard)
Forlagsdirektør, professor *Jørn Lund* (personligt medlem)
Forfatteren og journalisten *Georg Metz* (Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere)
Lektor *Lisbeth Nyborg* (Dansklærerforeningen)
Lektor, dr.phil. *Hanne Ruus* (Rektorkollegiet)
Konsulent *Steen Ryd Larsen* (Statsministeriet)
Lærer *Niels Christian Sauer* (Danmarks Lærerforening) har afløst overlærer *Else Johansen* pr. 31.1.2000
Lektor *Erik Skøtt Andersen* (Dansklærerforeningen)
Lektor, ph.d. *Rita Therkelsen* (Rektorkollegiet)
Lektor, cand.mag. *Claus Tilling* (Modersmål-Selskabet) har afløst lektor, mag.art. *Bent Pedersbæk Hansen* pr. 23.1.2001

Chefredaktør *Peter Wivel* (Danske Dagblades Forening)

Journalist *Søren Wormslev* (Dansk Journalistforbund)

Lektor *Jørn Ørum Hansen* (Undervisningsministeriet)

Arbejdsudvalg for perioden 1.1.2000-31.12.2002

Erik Hansen (formand), *Niels Davidsen-Nielsen* (næstformand),
Mogens Damm, *Ebba Hjorth*, *Peter Hjortsø*, *Henrik Galberg*
Jacobsen, *Birgitte Jensen*, *Bent Jørgensen*, *Marianne*
Kamstrup.

FORSKNINGSUDVALGET

Medlemmer 1.7.1997-30.6.2001

Professor, dr.phil. *Frans Gregersen*, professor, dr.phil. *Michael*
Herslund (begge udpeget af Statens Humanistiske

Forskningsråd), seniorforsker, mag.art. *Henrik Galberg*

Jacobsen, pr. 1. februar 1999 afløst af seniorforsker, cand.mag.

Pia Jarvad (udpeget af nævnets videnskabelige personale,
formand for udvalget).

Møder

Forskningsudvalget har holdt to møder i 2000. Forsknings-
udvalget har drøftet Sprognævnets forskningsplaner og vejledt
med hensyn til disse. Sprognævnets forskningsplaner er
herefter godkendt og sendt til ministeriet.

MEDARBEJDERE

Til nævnets forsknings- og informationsinstitut har der i 2000 været knyttet følgende medarbejdere:

Videnskabeligt personale:

Ph.d.-studerende, cand.mag. *Margrethe Heidemann Andersen*

Videnskabelig medarbejder, mag.art. *Søren Beltoft*

Forsker, cand.mag. *Henrik Holmberg* (frikøbt til arbejdet som sekretær for Nordisk Sprogråd i 50 % af arbejdstiden)

Seniorforsker, cand.mag. *Pia Jarvad*

Forskningsassistent, cand.mag. *Anne Jensen* (til 1.6.2000)

Seniorforsker, ph.d. *Ole Ravnholt*

Seniorforsker, cand.mag. *Vibeke Sandersen*

Seniorforsker, cand.mag. *Jørgen Schack* (indtil 1.5.2000 forsker)

Forskningsassistent, cand.mag. *Birgitte Brinkmann Thomasen* (barselsorlov til 15.3.2000 og på nedsat tid 1.5.2000-1.12.2000)

Videnskabelig medarbejder, cand.mag. *Anita Mai Ågerup*.

Kontorpersonale:

Assistent *Hanne Broch* (deltid)

Overassistent *Anette Klett* (deltid).

Timelønnet medhjælp:

Stud.mag. *Jakob Bruntse*

Stud.mag. *Dorthe Kobbeltvedt Madsen*

Stud.mag. *Helene Madsen*

Stud.mag. *Anne Riber Petersen*.

Nævnets pensionerede medarbejdere har bevaret en arbejdsmæssig tilknytning til nævnet: Cand.mag. *Jørgen Eriksen* har fortsat leveret flere tusind excerpter til

seddelsamlingen, og det samme gælder cand.jur. *Arne Hamburger*, der under sin daglige tilstedeværelse på instituttet

tillige har givet råd i sproglige spørgsmål, varemærkespørgsmål mv.

MØDER

Årsmøde

Nævnet holdt årsmøde 3.3.2000. På dagsordenen var der foruden de faste punkter et punkt med overskriften "Dansk Sprognævnets sprogpolitik". Under dette punkt lagde formanden,

lektor Inge Lise Pedersen, ph.d.-studerende Margrethe Heidemann Andersen og studielektor Eva Heltberg op til en debat om sprogpolitikken.

Arbejdsudvalgsmøder

Arbejdsudvalget har holdt 7 møder i 2000. Udvalget har som sædvanlig navnlig behandlet sproglige forespørgsler (specielt sager med juridiske implikationer), udkast til artikler mv. til *Nyt fra Sprognævnet*, spørgsmål i forbindelse med de nordiske sprognævns samarbejde, nævnets arbejde med kommatering, nævnets sprogpolitik, ansættelsesspørgsmål og nævnets økonomi.

NORDISK SAMARBEJDE

De nordiske sprognævns årsmøde

De nordiske sprognævns årsmøde blev holdt i Nuuk torsdag den 24. og fredag den 25. august. Mødet var arrangeret af Oqaasiliortut/Grønlands Sprognævn og Oqaasileriffik/Sprogsekretariatet i samarbejde med Nordisk Sprogråd. Sprogmodets tema var sproglig standardisering.

Nordisk Sprogråd

I treårsperioden 2000-2002 er det Dansk Sprognævn der forestår Nordisk Sprogråd. Formandskabet varetages af *Inge Lise Pedersen* (formand) og formanden for Norsk språkråd, i 2000 *Jan Olov Fretland*, sekretariatsfunktionen af *Henrik Holmberg* og *Rikke Hauge*. Sprogrådets årsmøde blev holdt den 11. og 12. februar på Palace Hotel, Rådhuspladsen, København. *Arne Hamburger* deltog som observatør for Nordterm. Sprogrådets andet årlige rådsmøde blev holdt den 24. august i Nuuk. Om Sprogrådets virksomhed henvises i øvrigt til nævnenes og Sprogrådets fælles årsskrift, *Språk i Norden - Sprog i Norden*.

KONTAKTER MED ANDRE INSTITUTIONER MV.

Nævnet har fortsat en samarbejdsaftale med Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, og de øvrige nordiske institutter og forskningsinstitutioner i København om ph.d.-uddannelsen ved de pågældende institutter. Hertil kommer at nævnet sidst i 1997 har fået tildelt et af Kulturministeriets og Forskerakademiets samfinansierede ph.d.-stipendier fra 1998 og tre år frem.

Nævnet har fortsat været repræsenteret ved *Arne Hamburger* i Terminologigruppen, der har sekretariat på Handelshøjskolen i København.

Pia Jarvad har fortsat repræsenteret nævnet i Stednavneudvalget.

Ole Ravnholt har fortsat været censor i dansk ved lærerseminarierne.

Ole Ravnholt repræsenterer nævnet i en IT-terminologigruppe der er oprettet i et samarbejde med DANTERMcentret på Handelshøjskolen i København.

Ole Ravnholt deltager som Kulturministeriets og nævnets repræsentant i Forskningsministeriets arbejdsgruppe om "IT på dansk".

Jørgen Schack afløste 29.9.2000 *Henrik Holmberg* som nævnets repræsentant i Plantenavneudvalget.

Anita Mai Ågerup og *Birgitte Brinkmann Thomassen* har repræsenteret instituttet og *Bent Jørgensen* arbejdsudvalget i en arbejdsgruppe om retskrivning af vejnavne under ledelse af Kort & Matrikelstyrelsen. Der udkommer en vejledning i 2001. Flere af nævnets medarbejdere er aktivt engageret inden for fagligt relevante selskaber og institutioner mv.:

Pia Jarvad har fortsat været bestyrelsesmedlem i Nordisk Forening for Leksikografi. Hun har desuden fortsat været ekstern lektor ved Københavns Universitet.

Vibeke Sandersen har fortsat været styrelsesmedlem i Universitets-Jubilæets danske Samfund.

Jørgen Schack har fortsat været bestyrelsesmedlem i LEDA (Leksikografer i Danmark).

RETSKRIVNINGSORDBOGEN

I 2000 er der arbejdet intensivt med redaktionen af den alfabetiske del af den kommende udgave af Retskrivningsordbogen og med at tilvejebringe et grundlag for at tage stilling til dobbeltformer med henblik på at reducere antallet.

ORDSAMLINGEN

Den elektroniske ordsamling er igen i 2000 vokset med ca. 10.000 excerpter, og den seddelbaserede samling med et tilsvarende antal. Den rummer nu ca. 930.000 sedler.

Indsamlingen har som i tidligere år omfattet ikke blot nye ord, men også nye ordanvendelser, afvigende stavemåder, udtalesforhold, nye bøjningsformer og nye grammatiske konstruktioner.

Ved indsamlingen tilstræbes der stor spredning på de forskellige kilder: dagblade, distriktsblade, tidsskrifter, kataloger, underholdningsblade, skønlitteratur, faglitteratur, love og bekendtgørelser, skilte, radio, tv osv.

Sprognævnets ordsamling har grundlæggende betydning for nævnets oplysnings- og rådgivningsvirksomhed, for indsigelser mod registrering af visse varemærker, for det løbende arbejde med Retskrivningsordbogen og for udarbejdelsen af publikationer om nye ord i dansk.

Samlingen er tilgængelig for offentligheden efter nærmere aftale og er også i 2000 jævnlig blevet brugt af fx studerende og ordbogsredaktører.

I efteråret 1995 påbegyndte nævnet et informationsteknologisk projekt, IT-projektet, som bl.a. omfattede elektronisk registrering af nye ord. Ved udgangen af 1997 var orddatabasen, som var etableret i samarbejde med Center for Sprogteknologi, færdig til brug. I den elektroniske ordsamling indkodes nye ord og vendinger med oplysninger om proveniens, orddannelsesforhold, kontekst og meget andet, og basen blev i 1999 udvidet til også at kunne lagre og genfinde syntaktiske problemer. Orddatabasen bliver fortsat holdt ved lige af Center for Sprogteknologi.

OPLYSNING OG RÅDGIVNING

Spørgsmål og svar

Nævnet har i 2000 besvaret 14.429 sproglige spørgsmål, fordelt på 9.801 mundtlige og 4.628 skriftlige, heraf 4.367 via e-post. De tilsvarende tal for 1999 var 12.506 spørgsmål, fordelt på 9.636 mundtlige og 2.867 skriftlige, heraf 2.133 via e-post.

Den voldsomme vækst i antallet af e-breve er altså fortsat, og tendensen kan også ses hen igennem året: i januar 2000 kom 25 % af spørgsmålene med e-post, i december var det 36 %. Da det at svare skriftligt er betydelig mere tidkrævende end mundtligt, er der altså tale om en forøgelse af belastningen på instituttet der er langt større end stigningen i det samlede antal spørgsmål, og det vil være nødvendigt at finde udveje for at begrænse mængden af e-breve til nævnet og for at forhindre at svartjenesten udvikler sig til en hotlineservice.

Hjemmesiden

Udviklingen af nævnets hjemmeside er fortsat. I 2000 blev der tilføjet svar på ca. 40 ofte stillede spørgsmål, og der blev lagt en søgefunktion ind. Man kan dels søge i alle html-dokumenter på hjemmesiden, dels foretage en separat søgning i Nyt fra Sprognævnet. Hjemmesiden har i 2000 været besøgt over 200.000 gange (i 1999 ca. 65.000 gange).

Vejledning mv.

Medlemmer af arbejdsudvalget og ansatte i Sprognævnet har holdt foredrag og har medvirket i radio og tv om nævnets virksomhed og om sprogproblemer i almindelighed.

Nævnet har haft besøg af skoleelever, studerende fra de højere læreanstalter og grupper af sproginteresserede; alle er blevet orienteret om nævnets virksomhed. Desuden har studerende og forskere konsulteret nævnet i forbindelse med formulering og udarbejdelse af opgaver, specialer, eksamens- og forskningsprojekter og har fået vejledning af nævnets ansatte. I perioden 1.9.1999-1.6.2000 var *Masako Suzuki*, studerende i dansk ved Osaka Gaikokugo Daigaku (Osaka Universitet for Internationale Studier), gæstestuderende med arbejdsplads i nævnets lokaler for at fuldføre sit specialestudium under vejledning af Pia Jarvad.

IT-projektet

Sprognævnets elektroniske svarbase indeholder register til afgivne svar af generel interesse, kodet til genfindelse, dels på grundlag af en ordsøgning, dels efter sproglige (syntaktiske, orddannelsesmæssige, normmæssige) kriterier. Basen indeholder desuden alle de svar som er afgivet via e-post.

Sprognævnets e-post-korpus vokser dag for dag med nyheder per e-post fra aviserne Aktuelt, Jyllands-Posten og Politiken.

Der arbejdes videre med at undersøge mulighederne for at udvikle et elektronisk stavekontrolprogram som bruger RO's data, fungerer mindst lige så godt som de gængse stavekontroller og virker sammen med de mest udbredte tekstbehandlingsprogrammer. Endvidere arbejdes der med mulighederne for at forbedre brugergrænsefladen til retskrivningsreglerne i den elektroniske version af RO.

VAREMÆRKER

I 2000 har Sprognævnet gjort indsigelse over for Patent- og Varemærkestyrelsen (tidligere *Patentdirektoratet*) mod registrering af 11 ordmærker (dvs. varemærker som blot består af et eller flere ord). 5 af indsigelsessagerne er afsluttet endeligt, og det samme gælder 5 fra tidligere år. De afsluttede sager er omtalt nedenfor i kronologisk rækkefølge.

Smutrejser

Smutrejser for arrangering af rejser, rejsebureauvirksomhed: Sub-stantivet *smutrejse* er med i Ordbog over det Danske Sprog (bind 20, 1941, spalte 908) med betydningen 'kort rejse; sviptur; afstikker'. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Smutrejser* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. Mærkeindehaveren imødegik Sprognævnets indsigelse, idet det blev gjort gældende at ordmærket *Smutrejser* er indarbejdet for de ovennævnte tjenesteydelser. Mærkeindehaveren henviste i denne forbindelse bl.a. til en såkaldt kendskabsanalyse. Sprognævnet fastholdt imidlertid indsigelsen, idet kendskabsanalysen efter nævnets opfattelse ikke dokumenterede at *Smutrejser* er indarbejdet som kendetegn for en bestemt virksomheds tjenesteydelser. – Patent- og Varemærkestyrelsen tog Sprognævnets indsigelse til

følge og erklærede registreringen ugyldig.

MiljøStröm

MiljøStröm for distribution af energi: Ordet *miljø* indgår som første led i en mængde nyere sammensætninger. I en del af disse sammensætninger angiver førsteleddet at den genstand som andetleddet betegner, er miljøvenlig, dvs. fungerer/er fremstillet på en måde (eller af materialer) der belaster det omgivende miljø mindst muligt, fx *miljøble*, *miljøbriket*, *miljødiesel*, *miljøprinter*. Ordet *miljøström* er således egnet til at betegne 'ström (dvs. elektricitet) som er fremstillet på en måde der belaster det omgivende miljø mindst muligt'. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *MiljøStröm* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Patent- og Varemærkestyrelsen tog Sprognævnets indsigelse til følge og erklærede registreringen ugyldig.

Mobilfax

Mobilfax for telekommunikationsvirksomhed: Patentdirektoratet afslog i 1996 at registrere ordmærket *Mobilfax* under henvisning til varemærkelovens § 13. Mærkeansøgeren ankede herefter direktoratets afgørelse til Patentankenævnet, som fandt at *Mobilfax* har tilstrækkeligt særpræg for den ovennævnte tjenesteydelse. Registreringsansøgningen blev derfor sendt tilbage til Patentdirektoratet til fornyet behandling. Da registreringen blev offentliggjort i Dansk Varemærketidende, gjorde Sprognævnet indsigelse, bl.a. under henvisning til at ordet *mobifax* er med i Retskrivningsordbogen (2. udgave, 1996) og Munksgaards Fremmedordbog (1997). – Patentdirektoratet (som siden havde skiftet navn til Patent- og Varemærkestyrelsen) mente ikke at kunne tage Sprognævnets indsigelse til følge, da Patentankenævnet havde afgjort at *Mobilfax* har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13.

Bokredit

Bokredit for bl.a. ejendomsmæglervirksomhed og finansiel virksomhed: Ordet *bo*, i betydningen 'bolig', indgår som første led i en lang række nyere sammensætninger, fx *boform*, *bofællesskab*, *boøkonomi* (jf. også Pia Jarvad: *Nye ord. Ordbog*

over nye ord i dansk 1955-1998 (1999)). Ordet *kredit* indgår som sidste led i sammensætninger som fx *bilkredit*, *byggekredit* og *skibskredit*. De nævnte sammensætninger betegner 'kredit (i form af lån e.l.) i forbindelse med anskaffelse eller udførelse af det som førsteleddet betegner'. Sammensætningen *bokredit* er således egnet til at betegne 'kredit (i form af lån e.l.) i forbindelse med anskaffelse mv. af en bolig'. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Bokredit* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Patent- og Varemærkestyrelsen mente ikke at kunne tage Sprognævnets indsigelse til følge, da *Bokredit* efter styrelsens mening ikke er direkte beskrivende for de ovennævnte tjenesteydelser.

MegaStander

MegaStander for bl.a. skilte og reklamesøjler: Præfikset *mega*-bruges dels i betydningen 'en million gange', nemlig i måleenheder som fx *megaton* 'en million ton', *megawatt* 'en million watt', dels i betydningen 'meget stor, kæmpe-', fx *megakoncert*, *megaskærm*, *megasucces*. Substantivet *stander* bruges bl.a. i betydningen 'søjlelignende genstand hvorpå der kan opsættes reklame- eller informationsmateriale i form af plakater, skilte e.l.'. Denne brug af *stander* fremgår af eksempler som "Plakatmand Carsten Schjødt skal nå at sætte 350 plakater op på samtlige tavler. Han kører fra stander til stander og svinger kosten med den bedste klister til alle de dekorative plakater" (Berlingske Tidende 21.4.1998) og "Steven Mont har ideer om i fremtiden at reklamere for kaffe, parfume og andre duftende sager via busstoppestederne. 'Det er teknologisk muligt at lægge dufte ind i standerne (..)', siger Steven Mont" (Berlingske Tidende 25.6.1998). Ordet *megastander* er således egnet til at betegne 'en meget stor søjle til reklame- eller informationsformål'. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *MegaStander* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Efter at Sprognævnet havde gjort indsigelse, blev varefortegnelsen begrænset således at den ikke omfatter de ovennævnte varearter.

Saltblommer

Saltblommer for bl.a. æg og ægprodukter: Ordet *blomme*

bruges bl.a. med samme betydning som *æggeblomme*. Sammensætningen *saltblomme* vil naturligt kunne betegne 'æggeblomme tilsat salt'. Ordet har en lang række etablerede paralleller, nemlig sammensætninger som fx *karrysild*, *kommenost*, *peberbøf*, *saltmandel*. Disse sammensætninger har det til fælles at de betegner en fødevarer (sild, ost osv.) som er tilberedt med eller tilsat det stof (krydderi) som første sammensætningsled betegner: *kommenost* 'ost tilsat kommen' osv. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Saltblommer* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Efter at Sprognævnet havde gjort indsigelse, blev varefortegnelsen begrænset således at den ikke omfatter de ovennævnte varearter.

Havnelinien

Havnelinien for bl.a. transportvirksomhed og vandbusrute-transportydelser: Ordet *linie* kan bl.a. betegne 'en rute eller transportmidlet på en bestemt rute', jf. Nudansk Ordbog med Etymologi (1999). Det er denne betydning af *linie* der foreligger i et ord som *liniefart* 'søtransport med skibe i rutefart mellem bestemte havne og med faste afsejlinger' og i et navn som *Mols-Linien A/S*. Sammensætningen *havnelinie* (bestemt form *havnelinien*) er således en naturlig betegnelse for 'en linie (rute) til og fra en havn eller langs med en havn'. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Havnelinien* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Efter at Sprognævnet havde gjort indsigelse, blev varefortegnelsen begrænset således at den ikke omfatter klasse 39, der bl.a. indeholder de ovennævnte tjenesteydelser.

Bygningspartner

Bygningspartner for bl.a. byggevirksomhed: Patent- og Varemærkestyrelsen har tidligere, efter indsigelse fra Sprognævnet, afslået at registrere ordmærkerne *Service Partner* og *Container Partners*. Styrelsen har derudover, efter at have indhentet udtalelse fra Sprognævnet, afslået at registrere ordmærket *Regnskabspartner*. Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Bygningspartner* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Patent- og Varemærkestyrelsen

tog Sprognævnets indsigelse til følge og erklærede registreringen ugyldig. – Efter at Sprognævnet havde gjort indsigelse, trak mærkeindehaveren registreringen tilbage.

Havnebussen

Havnebussen for transportvirksomhed i form af vandbusrutetransportydelse samt arrangering heraf: Sammensætningen *havnebus* er en naturlig betegnelse for bl.a. en 'vandbus der sejler i et havneområde', jf. også følgende citat fra Politiken 23.6.1963: "en ureglementeret sejltur på Oslofjorden i en erobret havnebus". Sprognævnet fandt derfor at ordmærket *Havnebussen* ikke har det fornødne særpræg efter varemærkelovens § 13. – Patent- og Varemærkestyrelsen tog Sprognævnets indsigelse til følge og erklærede registreringen ugyldig.

Dot-com

Dot-com for klasse 9 (bl.a. databehandlingsudstyr), klasse 16 (bl.a. undervisnings- og instruktionsmateriale) og klasse 36 (bl.a. finansiel virksomhed): *Dot-com* (også skrevet *.com*, *dotcom* og *dot.com*) er i løbet af det seneste års tid blevet en populær betegnelse for virksomheder, organisationer mv. som primært opererer via internettet. Betegnelsen skyldes at disse virksomheder mv. typisk har internetadresser der ender på *.com* (dvs. punktum + *com*). *Dot-com* kan næppe siges at være direkte beskrivende for de ovennævnte klasser af varer og tjenesteydelser, men det ville ikke desto mindre være urimeligt om en enkelt erhvervsdrivende fik eneret til at bruge betegnelsen *dot-com* i forbindelse med de pågældende varer og tjenesteydelser. – Patent- og Varemærkestyrelsen tog Sprognævnets indsigelse til følge og erklærede registreringen ugyldig.

FORSKNINGSBERETNING

Forskningen i Dansk Sprognævn falder i to hovedgrupper, *institutionsforskningen*, dvs. den forskning der følger umiddelbart af de opgaver som nævnet har efter sprognævnsløven, og den *personlige forskning*, dvs. den forskning som den enkelte ansatte selv vælger.

Hovedopgaven inden for institutionsforskningen har også i

2000 været "at følge det danske sprogs udvikling", opdelt i de to delvis overlappende hovedprojekter *Ordsamlingen* og *Svarsamlingen*. Arbejdet med svartjenesten, som udgør grundlaget for projektet *Svarsamlingen*, har i 2000 kunnet holdes på et forsvarligt niveau, men det voldsomt stigende antal spørgsmål, især med e-post, gør det nødvendigt med en særlig indsats for at bremse væksten hvis niveauet fortsat skal holdes. Til gengæld har der været knappere resurser til arbejdet med excerperingen, der udgør grundlaget for projektet *Ordsamlingen*. Det løbende arbejde med at forberede en ny udgave af *Retskrivningsordbogen* har også i 2000 lagt beslag på en stor del af nævnets personalemæssige resurser.

Inden for den personlige forskning har der i 2000 været arbejdet med flere større projekter, som er beskrevet under punktet "Personlige forskningsprojekter".

Sideløbende med de større forskningsprojekter har flere af nævnets medarbejdere i 2000 publiceret afhandlinger og artikler mv. inden for nævnets forsknings- og interesseområder og har leveret bidrag ved faglige konferencer. Se nærmere nedenfor i afsnittene "Publicerede arbejder af nævnets medarbejdere" og "Foredrag og conferenceindlæg af nævnets medarbejdere".

PUBLIKATIONER MV.

Publikationer udsendt af Sprognævnet eller i nævnets skriftserie

Nyt fra Sprognævnet 2000/1, 2000/2, 2000/3, 2000/4 (16 s. pr. nummer). 50 kr. pr. årgang. - Udsendt til ca. 4.500 abonnenter. Fås hos Sprognævnet. Publiceret på nævnets hjemmeside.

Årsberetning 1999. Juli 2000. 23 s. + bilag. Gratis. Fås hos Sprognævnet.

Publicerede arbejder af nævnets medarbejdere

Margrethe Heidemann Andersen: "Pest og kolera". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/1, s. 9-10.

Arne Hamburger: "Anmeldelse af Bent Jørgensen: Storbyens stednavne", *Nyt fra Sprognævnet* 2000/2, s. 14-15.

Arne Hamburger og Aase Andreasen: "Nye ord i dansk". *Hvem Hvad Hvor* 2000, s. 351-352.

Pia Jarvad: "Ahaoplevelser og Nye Ord. En replik til anmeldelsen af Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998". I: *Leda Nyhedsbrev* 2000/29, s. 11-12. Også trykt i *Danske Studier* 2000.

-: "Historien om et bogstav. Om *Æ, æ*". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/1, s. 5-8.

-: "Anmeldelse af Graedler, Anne-Line og Stig Johansson: *Anglismeordboka. Engelske lånord i norsk*. Universitetsforlaget. Oslo 1997. 466 s". I: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 2000/1, s. 131-135.

-: 5 artikler i rubrikken "Sprogligt set" i *Universitetsavisen* i foråret 2000.

-: "Anmeldelse af Bergenholtz mfl.: *DanskOrdbogen. Systime*. Århus 1999". I: *Leda Nyhedsbrev* 2000/30, s. 3-8.

-: "*Vel er du Manden, men du er sku da itte helt søverin*. Om ordet *suveræn*". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/4, s. 9-13.

Anne Jensen: "Hvilken præposition bruger man efter *kontrol?*". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/2, s. 7-10.

Vibeke Sandersen: "Om bogstavet *ø*". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/3, s. 11-15.

Jørgen Schack: "Ordmærker i dansk". *Studier i Nordisk* 1998-1999. Selskab for Nordisk Filologi. Foredrag og årsberetning, s. 5-18.

Anita Mai Ågerup: "Euroen". *Nyt fra Sprognævnet* 2000/4, s. 1-4.

-: "Sprogudvikling eller sprogforfald?" i rubrikken "Sprogligt set" i *Universitetsavisen* i foråret 2000.

Foredrag og konferenceindlæg af nævnets medarbejdere

Margrethe Heidemann Andersen: "Holdninger til engelskpåvirkning". Foredrag ved DSN's årsmøde 3.3.2000.

-: "Engelsk i dansk. Sproglig normering 1". Foredrag ved de nordiske sprognævns og sprogråds årsmøde i Nuuk, Grønland, 24.-25.8.2000. Trykkes i *Sprog i Norden* 2001.

-: "Engelsk i dansk. Sproglig normering 2." Foredrag ved 8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog, 12.-13.10.2000: Trykkes i *8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*.

Ole Ravnholt: "Tegnsætning med nyt komma – hvordan og

hvorfor?" Foredrag på Pædagogisk Center, Lyngby, 24.2.2000.
-: "Ikke-kongruent og inkongruent neutrum". Foredrag i
Funktionel Grammatik-Kredsen 10.5.2000.
-: "Informationsstruktur". Foredrag ved kollokvium om
Universelle Sætningskonstituentter, Center for Lingvistik, Ålborg
Universitet, 25. - 26.5.2000.
-: "Frit genus". Foredrag ved 8. Møde om Udforskningen af
Dansk Sprog, 12.-13.10.2000.
-: "Dansk Sprognævn: sprogpolitik, sproglig normering og
sproglig rådgivning". Foredrag ved seminar om sprogpolitik for
MLA-studerende, HHK, 23.11.2000.
Vibeke Sandersen: "*Jeg skriver til dig for at lade dig vide. Om
skrivefærdighed og skriftsprog hos menige danske danske
soldater i treårskrigen 1848-50.*" Foredrag ved 8. Møde om
Udforskningen af Dansk Sprog, 12.-13.10.2000.

AKTIVITETSPLAN FOR 2001

Administration

Det forudsættes at personalet i 2001 fastholdes på det
nuværende niveau (se nærmere i afsnittet "Medarbejdere", s.
3). Der ansættes dog en ekstra forskningsassistent, dels som
vikar for medarbejdere der skal på barsels- og fædreorlov, og
dels som compensation for frikøbte medarbejdere. Desuden
overvejes det om der er behov og muligheder for at inddrage
yderligere assistance i forbindelse med arbejdet med at
færdiggøre den kommende udgave af Retskrivningsordbogen.

I 2001 overgår regnskabet til bogføring i Navision Stat. Kultur-
ministeriet tilbyder små institutioner som Sprognævnet at
benytte Kunstsekretariatet som et servicecenter der skal
varetage visse økonomiopgaver og IT-opgaver i forbindelse
med driften af Navision-systemet. Den såkaldte
implementeringsfase begynder 1. marts 2001 og varer tre
måneder, således at nævnet skal benytte Navision fra 1. juni.
Overgangen medfører en del efteruddannelse, især af
kontorpersonalet, og en del ekstra arbejde, især i
implementeringsfasen, men også på længere sigt må man
ifølge Økonomistyrelsen regne med at regnskabsførelsen
kommer til at tage mere tid end før.

Personalet har i 2000 arbejdet med at revidere de personalepolitiske retningslinjer, der stammer fra 1989, og som trængte stærkt til en ajourføring. Det første resultat er en husaftale som blev indgået i november 2000. Der arbejdes videre med de personalepolitiske retningslinjer i 2001.

Det arbejde med at beskrive nævnets forretningsgange som blev sat i gang i 1999, blev i 2000 ført frem til udarbejdelsen af en første version, som allerede har vist sig at være meget nyttig, fx i forbindelse med introduktionen af nye medarbejdere. Der arbejdes videre med at udbygge og ajourføre denne beskrivelse med henblik på rationalisering af arbejdsgangene og på at bringe nævnets forretningsgange i overensstemmelse med de krav der stilles i forbindelse med overgangen til det nye regnskabssystem.

Ordsamlingen

Igen i 2000 er der sket en væsentlig forøgelse af ordsamlingen, som har ført til at der er opstået pukler af ikke-inddaterede excerppter. Inddateringen varetages fortsat primært af studentermedarbejdere. En stor del af excerperingsarbejdet udføres ulønnet af to pensionerede medarbejdere (jf. s. 6), men der arbejdes videre på at overføre en større del af det nødvendige excerperingsarbejde til de ansatte.

Oplysning og rådgivning

I det fremtidige arbejde med svartjenesten tilstræbes det at begrænse belastningen på nævnets medarbejdere uden at kvaliteten falder. Det er målet at gøre dette bl.a. ved at fortsætte udviklingen af den allerede eksisterende database til registrering og genfindelse af spørgsmål og svar med henblik på genbrug af allerede afgivne svar. Det er især vigtigt at bremse tendensen til at e-posten udvikler sig til en hotlinetjeneste, primært ved at udbygge nævnets hjemmeside, som efter alt at dømme er den vigtigste indgang til e-posten. I 2000 er der lagt ca. 40 svar på ofte stillede spørgsmål på Sprognævnets hjemmeside, og det er hensigten at dette arbejde skal videreføres og udvikles når den kommende udgave af Retskrivningsordbogen er klar. Desuden bør der i 2001 arbejdes på en mere omfattende vejledning til offentligheden om hvor og hvordan man selv kan søge oplysning, fx ved opslag i Retskrivningsordbogen på nettet og i håndbøger der kan forventes at være alment tilgængelige, bl.a. på bibliotekerne.

Retskrivningsordbogen

Arbejdet med *Retskrivningsordbogen* er ligesom ordsamlingen og svartjenesten en stærkt resursekrævende opgave for nævnet. Den seneste udgave af ordbogen er fra 1996, og arbejdet med en ny udgave er igangsat i 1998. Dette arbejde påregnes afsluttet med udgivelsen af en ny udgave af Retskrivningsordbogen i efteråret 2001. Hovedparten af den alfabetiske del er færdigredigeret i det ordbogsredigeringsystem som Sprognævnet har investeret i, men der mangler endnu en del af databasekorrektoren. Desuden er retskrivningsvejledningen under gennemarbejdning. Der resterer derudover en omfattende korrektur når trykningen går i gang sidst på foråret.

Andre institutionsprojekter

Sprognævnets forskningsplan omfatter forskning inden for to felter:

A. Sprogudvikling og normering og *B. Orddannelse og ordforråd*. Begge felter er centrale for løsningen af

Sprognævnets almindelige opgaver, og der er ikke et samlende perspektiv på dem ved andre danske forskningsinstitutioner. Det er ønskværdigt at disse forskningopgaver løses i samarbejde med andre forskningsinstitutioner, gerne i forbindelse med en eventuel forskerskole. Forskningen er forankret i de personlige forskningsprojekter som nævnets forskere og seniorforskere varetager, men vil også inddrage de øvrige videnskabelige medarbejdere.

A. Sprogudvikling og normering

Dette projekt drejer sig om skrivefærdighed og skriftsprognorm og omfatter dels en sproghistorisk undersøgelse af retskrivning, stil og syntaks i en række soldaterbreve fra treårskrigen, og dels en undersøgelse af udviklingen i skolebørns skrivestrategier og skrive-færdigheder.

B. Orddannelse og ordforråd

I dette projekt er det planen at udforske moderne dansk orddannelse og ordforråd i en række delprojekter. Det er hensigten at projektet skal virke igangsættende og samlende for forskningsområdet, og det er planen at oprette et netværk for nordiske orddannelsesforskere.

Desuden opretholdes der kontakt med Gads Forlag om en bog med arbejdstitlen "Tvivlsspørgsmål om dansk sprog", men på grund af arbejdet med Retskrivningsordbogen har det været nødvendigt at nedprioritere denne opgave i en periode. Det forventes at projektet tages op igen i slutningen af 2001. Bogen skal indeholde dels en række populærsprogvidenskabelige leksikonartikler med det nødvendigste grundlag for at diskutere sprogrigtighedsproblemer, dels en række kortere, ordbogsagtige opslag med svar på de almindeligste sproglige spørgsmål. Arbejdet med dette projekt kan også nyttiggøres i forbindelse med udviklingen af hjemmesiden.

Personlige forskningsprojekter

Margrethe Heidemann Andersens ph.d.-projekt har titlen Engelsk i dansk: Sprogholdninger i Danmark. Projektets formål er at undersøge og sammenligne holdningen til direkte lån fra engelsk til dansk hos Dansk Sprognævn og unge sprogbrugere fra forskellige folkeskoler og gymnasier i Storkøbenhavn (Ishøj, Ballerup og Gentofte Kommuner).

Sprogholdninger kan måles på to niveauer: et bevidst niveau og et ubevidst niveau. De unges bevidste holdninger til engelskpåvirkningen er blevet undersøgt gennem spørgeskemaer der er blevet uddelt i 9.-klasser og 1., 2. og 3.g. i de nævnte kommuner. De unges ubevidste holdninger skal i løbet af dette forår måles ved hjælp af en såkaldt matched guise-teknik. Matched guise-undersøgelsen vil finde sted på de samme skoler som deltog i spørgeskemaundersøgelsen

Projektet forventes afsluttet i 2002.

Henrik Holmbergs forskningsprojekt har titlen *Fremmedord i det danske samfund*. Projektet omfatter bl.a. en beskrivelse og evaluering af historiske fremmedordbøgers ordforråd, udtaleangivelser, betydningsforklaringer og det sprog der benyttes hertil, med henblik på at belyse fremmedordenes placering i det danske sprogsamfund. Der er arbejdet med udtaleangivelserne i de ældste fremmedordbøger. Og der er arbejdet med at etablere en samlet oversigt over danske fremmedordbøger. Til projektet hører også en registrering af moderne fremmedord og fremmedordbøger, og i årets løb er der især arbejdet med de nyeste fremmedord, bl.a. med henblik på at besvare spørgsmål som: Hvor kommer de nye fremmedord fra, hvordan udtales de (dansk/udenlandsk), hvad betyder de, hvor godt forstås de, hvor meget anvendes de, hvem bruger dem?

Pia Jarvads forskningsprojekt *Nye ord i dansk* blev udgivet i 1999. Ordbogen danner grundlag for projektet beskrivelse af moderne dansk orddannelse. Første del er en undersøgelse af den engelske indflydelse på moderne dansk orddannelse med henblik på de traditionelle kategorier sammensætning, afledning, ellipse. Det er af særlig interesse om den engelske

indflydelse forrykker orddannelsessystemet, giver nye orddannelsesmuligheder mv. Anden del er en undersøgelse af udtalen af de direkte lån fra engelsk og det engelske lydsystems indvirken på det danske udtalesystem.

Ole Ravnholts forskningprojekt har titlen *Elevens tekster*.

Formålet er at undersøge udviklingen i skolebørns skrivestrategier og færdigheder i skriftlig formidling.

Undersøgelsen skal inddrage alle tekstens niveauer, lige fra valget af teksttype og fremstillingsform, over disposition og komposition, inddelingen af teksten i afsnit, opbygningen af afsnittene, til sætningsbygningen og ordvalget. Vægten vil især ligge på forhold som har betydning for teksters forståelighed og kvalitet: nemlig de sproglige midler elever bruger for at skabe kohærens og kohæsion (overordnet og lokal sammenhæng) i deres tekster og deres valg af teksttype og fremstillingsform i forhold til den kommunikative opgave de har stillet sig.

Datamaterialet skal efterhånden omfatte alle klassetrin, i første omgang er der indsamlet et antal tekster fra folkeskolens ældste klasser.

Vibeke Sandersen har afsluttet sit arbejde og agter i løbet af forårssemestret 2001 at indlevere afhandlingen *Jeg skriver dig til for at lade dig vide. Skrivefærdighed og skriftsprog hos menige danske soldater i treårskrigen 1848-50* til det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet. Dermed er der sat et første punktum for en sproghistorisk undersøgelse af retskrivning, stil og syntaks hos en større befolkningsgruppe i forrige århundrede. Arbejdet vil i de følgende år blive fulgt op af en filologisk tilrettelagt og kulturhistorisk kommenteret udgave af et udvalg af det store brevmateriale som er basis for de udførte undersøgelser. Derved gøres materialet tilgængeligt først og fremmest for universitetsundervisningen og forskningen i nyere sproghistorie, men kommentaren er planlagt således at materialet også skulle blive brugbart for en større offentlighed. Det er endvidere hensigten at behandle afgrænsede problemer, fx fremmedordene, inventar og udtale, i specialafhandlinger, der forudses publiceret i videnskabelige tidsskrifter. Hvis det er muligt at få et tværfagligt samarbejde i stand, er det endvidere

planen at udgive og behandle de mange til dels selvavede vers som optræder i brevene, og som under arbejdet allerede er registreret og delvis excerperet.

Jørgen Schacks forskningsprojekt har arbejdstitlen *Ordmærker i dansk. Om ordmærker og deres forhold til det øvrige ordforråd*. Projektet omfatter bl.a. excerpering og systematisering af ordmærker som er offentliggjort i Dansk Varemærketidende 1992 ff. (excerperingen omfatter først og fremmest ordmærker der indehaves af erhvervsdrivende som driver virksomhed her i landet, dvs. ordmærker som er dannet på hjemlig grund). De indsamlede ordmærker sammenholdes med og beskrives i forhold til de velkendte orddannelseskategorier: sammensætning, afledning, ellipse mv.

REGNSKAB

finansåret 2000